

BERBANG

KOVARA FEDERASYONA KOMELÊN KURDÎSTANÊ LI SWÊD

Seminerke resmi
h ser

KURDAN

KOVARA FEDERASYONA KOMELÊN KURDISTANÊ LI SWÊD

NAVEROK

Beşa Kurdi	3
Pêşniyarnama VPK	5
Rûreşıya Konseya Ewrûpayê	7
Seminerek li ser kurdan	8
Problemên me	14
Em û zimanê me	15
Tarixa koka kurd	17
Nama Qanatê Kurdo	21
Helbest	22

○

Berpîrsiyar
S. FERMAN

Pergala Rûpelan
A. M. GILLY

Raxistina Nivisaran
RÜŞEN

Redaksiyon
KEYXUSRO SİPAN
BENGİN BOTANI
A. M. GILLY
RÜŞEN FARQİN

BERBANG
Kurdisk tidskrift, utges av
Kurdiska Riksförbundet. Ansvarig
utgivare och Redaktör:
S. Ferman. Layout: A.M. Gilly.
Sättning: Rüsen.

ADDRESS
Kurdiska Riksförbundet,
Tunnelgatan: 14, 3 tr.
111 37 Stockholm/SWEDEN
TEL : 08/ 11 23 42

Prenumeration: Medlemmar
50.- kr/år. Övriga 100.-kr/år.
Postgiro: 64 38 80-8

XWENDEVANÊN HÊJA!

Dî vê hêjmarê de çend bûyerêن kevn tê weşandin, weke: seva piroziya Newrozê ya 84 an li Swêd, seminerek 3 rojin (4-6 - Avril 1984) li ser kurdan û pê şniyarnama (misiyon) Partiya Komunista Çep (VPK) di derbarê rewşa Turkiyê, Iran, Lubnan û kurdan.

Seminera li ser kurdan cihek firehtir girt bî sedema, ku cara yekeme sazgeheke dewleta Swêd (Sazgeha Biyaniyan SIV) seminerek bî vi rengi firen pêkani. Zana û tekoşerêن kurd, li ser pîrsêن kurd yêñ cihê - cihê berpîrsiyareñ sazgehêñ swêdi, ku raste- rast têkiliyên wan bî kurdan re hene, ronahi kîrin. Dî panelê de ji, daxwazêñ alikari berpîrsiyareñ jî hêz û kesêñ politik- mîrovi hatin diyarkîrin.

Heval Rûşen Farqîn di şûna M. Lewendi, dê di redaksiyonê de cih bigre.

Em dixwazîn binin bira xwendevanêñ xwe, ku dora 40 Berbang jî postê paşve hatin, bî sedema ku adres hatine guhertin. Kesêñ ku adresêñ xwe guhertine tu kes jî wan adresêñ nû jî Berbangê re neşandine. Kesêñ ku dixwazîn Berbang jî wan re bê, divê daxwazêñ xwe pêşkêşî Berbangê bikin

Dî gel slavan

BERBANG

BERBANG

NAVNIŞAN

Kovara Kurdi, Xwedi : Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêd. Buha : 5 Kron, Abona salekê: 50 Kron, 30 DM.

Berbang, Tunnelgatan 14,3 tr.
111 37 Stockholm/ Sweden.
Tel : 08 / 11 23 42
Postgiro : 64 38 80-8

S. ferman

Besa kurdi piroz be

Dı 29 ê Gulanê de biryara dawi derket, ku, payiza dahati li Stockholmê beşa kurdi, di xwendegeha mamosteyi ya bîlind de destpêke.

Dı 5 ê Gulanê de, ji bo vê beşê 22 kurd ketibûn provê (imtihan). Pruve, bî herdu zimanan(kurdi. swedi) bû, û ji du beşan pêk dîhat: devki, niviski. Axaftina ras tin, paqjiya ziman, zanina gramatik bîngeha şertên biserketinê bûn. Lî angori sekretera buroya zimanê zîkmaki Yvonne Hedlund, nuha 5-6 kes bî ser keti ye. Lê ev hêjmar ji bo destpêkîrnê qim dîke. Bê şik, ev hijmar li angori şert û şîrûtan, hem ji bo vê salê, hem ji ji bo sala dahati dê biguhêre. Heri giring ewe, ku beşa kurdi dî payizde destpêdike. Ji bo mamosteyi ya kurdi ji, dê anons dî rojnama rojin "Dagens Nyheter" de bê te weşandin

Xwendegeha mamosteyi ya bîlind, beşen zimanê zîkmaki 2sa ln û ji zimanen bîyaniyan li Swêd pêk tê. Beşa kurdi, ji bo zaroyen kurd dê mamosteyen kurdi amade bike.

Beşa kurdi, par bî xebata federasyonê, ji ali Berpîrsiyariya sazgeha xwendegehênil bilind û Université (UHÄ) ji hukume ta Swêk hat daxwazkirin. Biryar dî dawiya 83.an da derket.

Ger em Sovyet jê derinin, cara yekeme ku bî kurmanci xwen degeheke bîlind vedibe û bê şik ev yeka gelek giringe. Dijminen Gelê kurd ji vi gavê pêş gelek bê huzûrin. Mina ku dî navbera 4-6 Avril a 1984 an li Swêd sazgeha bîyaniyan (SIV), bî Federasyonê ve seminerek li ser kurdan pêkani bû. Pirtûkek(kitêb) ji ali SIV, bî swêdi li ser kurdan dî vê demê de derket. Me bîhist, ku konsolosa Tirkîyê ji wezareta dervayê re bê huzûri ya xwe diyarkiriye.

Dijminen me hovin, bî her awa yi hebûn û pêşketetina gelê me naxwazin. Bî taybeti rejimê turk bê ku şerm bike li ser kur

dan ilmêng lelek hov û bê bîngeh pêşdide. Bese ku mirov fer hengen turki yêng çapa yekem (1936) û çapa sêyem (1974) bide ba hev, dîbîne ku ev hoviti bê guhertin dîdome. Hatiye nivisin ku: Kurd bî aslê xwe Tirkîn. Zimanê xwe bî ereb û farisan ve tevlîhev krîne.

Dibênen, kîrînek ji hezar gotini bî rûmettre. Beşa kurdi ewê wan hê reziltir bike. Yêng nezan ji bi binin, zimanê kurdi ne 'iptida iye' û pê xwendin ji gelek qenc te çêkirin

Bî awaki giştî du feydêng beşa kurdi yêng gelek giring henin: a siyasi û ya hazırliyek neteweyi ji bo pêşende. Ji ali siyasi, bê şik ev yeka mewziyeke ku tekoşerên kurd li derva bî dest xistine.

Ev gav bî xwe re hin tişten din ji tinin. Ger beşa kudi ya mamosteyi hebe divê tûnebûn û kîmasiyen materyalên xwendînê ji rabin. Divê ji bo zaroyan, bî kurmanci kitêb çap bibin û bî wasita sazgeha perwerdegahi bê te belavkirin. Beri vebûna vê beşê, Federasyon bî sazgeha çapkar a perwerdegehi re komisyonek pêkani bû, ku kitêben kurd çap bibin, werin wergerandin. Bî vê beşa kurdi re dîvê ev xebat leztir, xurtur bibe.

Her usa beşa kurdi minayeke, ku welatên din li Ewrûpa bî van karan rabe. Komela mamosteyan li Elmanya Rojava, di kovara xwe de vebûna beşa kurdi li Swêd weke gaveke gelek qenc pêşî hevwelatiyên xwe dîke û dixwaze kû welatê wan ji, ji bo perwerda zaroyen kurd gav bavêje. Bê şik serketineke wulo li Elmanya Rojava ji, dê neticeyek gelek mezîn vejine

Her gelek, hebûn û jiyanâ xwe bî amadekariya pêşende, bî xebateke ji bo pêşeroj dîkare garanti bîke. Gelê kurd, ji bo azadiya netewi û demokratik şerdîke, dixwaze jiyanekê azad, berbipêş avake, nirêن koloniyalizmê, nijadperestiye bîşkêne, astengenê pêşiya xwe rake, ku gavêن bêrepêş bî xurti bavêje. Lê em dizanun, ku gelê kurd yek ji wan heri xizantrîna gelên cihanê ye. Dijmun welatê me tar û mar dîke. Jî ali abori, cîvaki, kulturi gelek paşve maye. Ger me zora dijimin bir hê karên me nuh destpêdike. Divê xizani, belengazi bî lez rabe. Nete- weyê kurd jiyanekê nû bî gavan

lez amadebîke. Xebateke dijwar, fedekariyeke mezîn li pêşiya gelê kurde. Divê gelê kurd xwe bîhêz bike, bê ser û ber nebe. Bi disiplin, bî ruheke kollektifi, tevayî li ber her dijwariyeke rabe. Bê şik jê re zanayı, hostati, qadîren xurt û birewer divê. Jî bo vê yekê, beşa kurdi ya xwendegeha mamosteyi li dij nezani, ji bo pêşvebirina civata kurd berpîsiyareke dijwar hîldaye ser milen xwe. Roj zû derbas dîbin û diciñ. Lê bila vala neçim. Sibê ji bo gelê kurd kesen jir û zana di- vê. Ger em hesabeki glover çêkin, beşa kurdi her sal şes mamosteyen kurd amadebîke, ev hejmar dî deh salan de dîbe şest

(60) kes. şest perwerdekarêن hêçandi tenê ji Swêd ne hindike.

Disa, li Swêd li dora pênc hezar kurd henin û ev hejmar roj bi rojmezintir dibe. Jî nivi zêdetir ji Kurdistana Tîrkiyê ten, an ji kurdêن Anadolê ne. Hindiktrîrin hezar zaroyen me bî kurmanci diaxîfin û sibê ji xortin. Yen ku şerê neteweyê kurd bidomine ew in. Hezar xort û keçen welathîz ne hindike. Divê hesabêن pêş ji nuha ve bête çêkirin. Serketina beşa kurdi, daxwaz û armanca her kurdeke welatparêz e.

P I R O Z I Y NEWROZÊ

Dî 17 ê Adarê de Federasyona Komelên Kurdistan li Swêdê, Newrozê pirozkir. Li dora hezar kes dî şeva Newrozê de beşdar bûn. Govendênen kurdi, komênen stranan (bî kurmanci û sorani) gelek xweş bala kesan kışand. Koma muzika zaroyen kurd, weke sala çûyin disa dilê guhdaran şâ kir

Dî dawîya programê de hozan Şîvan, bî dengê xwe yê xweş stanênen hêja pêşkêş kir.

Şeva Newrozê, Îsal ji bî gelek şayı û xweşî derbaz bû. Guhdar gelek caran ji jiyê xwe rabûn û govendênen kurdi girtin. Dî dawîya şevê de li sahnê, bî def û zurne, guhdar bî hevre govend geş kîrin. Dewlemendiya programê û her ûsa kîfxweşî û dîlşayıya guhdaran şeva Newrozê bî awaki birati, welatparêzi, û dîlxwesi dawi ani.

Gelek rîxistin ji komitê re pirozname şandin.

Vpk DIXWAZE PIRSA KURDISTANÊ BIBE KOMA NETEWAN

DI 23 E ÇILEYA PAŞİNDE, HEFT PARLAMENTEREN VPKYE (PARTİYA KOMUNISTA ÇEP-LI SWED PEŞNIYARNA-MEYEK BI NAVYE PARTİYA XWE PEŞKEŞİ PARLAMENTOYE KIRIN. PEŞNIYARNAME (MOSİYON) "DI DERHEOA REWŞA TIRKIYE, İRAN, LUBNAN U KURDAN E". EME, DI HEJMARA DAHATİ DE RABZRİNEN DU DI PARLAMENTOYE DE HATİYE ÇEKIRIN U DİTİNEN HER PARTİYEKE LI SER VAN PPRSAN, PEŞKEŞ BIKIN

yê, Swêd, pîrsa li ser Türkiyê pêşta kişand, bê ku bî rastikarri be Türkiyê bê şine, ku van salen dawi de Swêd gelek bê deng ma. Welatê me dî warê abori de tê kriyîn vekiri pêktine. Di dema hukumeta burjuva de, kredi ji Türkiyê re hat dayin. Em'nuha zanin ku dî nav krediyên exsort de skandal (rûreşî) hene bî milyonan pere hatiye rijandin. Hemû vana bî destê sazgeha kre diyên derva (EKN) ve hatine pêkanin û beşen Türkiyê ve sazgeh henin. Mirov dipirse: Ev kre di çinîn? ku, bî destê vê sazgehê, ji bo bazırganiya Türkiyê hatine xwestin û qebûlbûne. Her peymaneke abori alikariyeke ji bo cunta faşist .Ev yeka ji bo Efrika Başûr û welatên wek wê ji derbas dibe. Divê tu kredi bî destê sazgeheki dewletê bî van armancan neyên dayin..Divê Swêd karêñ xwe xurttir bike, ku weki cunta faşist h konseyâ Ewrûpayê yekitiya netewan sazgehêñ navnetewi û dî komeleñ din de tenê bimine.

İRAN

Rejima Xumeyni, yek ji wan he-ri hovtirine, ku teroreke gelek dijwar pêk tine, ji bo berxwe-dana gel bişkêne imamêñ İranê û xulamêñ wan, eziyetêñ gelek dijwar pêktinin, dî navbêra jin-mîr, zaro-salbuhi de ti cudati-yê nabinin, dikujin.

Bî vê rejimê re ji, Swêd peywen-diyan ticari-politik pêktine. İ-ran, ji bo welatê me bûye hevkâ-re ticaretê heri mezin li vê nav çeyê.

Beri çendeki me di rojnameyêñ Swêdi de xwend, ku bî projeke nû ji bo silehêñ perçekir û çek xanêñ ku dî dema Şah de bî destê şirketa BOFORS pêkhatibû, bî tevbûna şirketa Skanska cement didome.

Serokwezir Olof Palme, dî navbera şerê İran û Iraqê de karê li hevaninê hilda bû ser milen

Iro, bûyerêñ ku li gelek dewle-têñ Asya Rojava pêktêñ reji-mêñ diktatorêñ heri hovêñ Latin Amerika timm bira mirovan Ew şerêñ ku li wê helê dajon, ji aliki ve ji gelek zurrâñ mezin dî gihêne bineciyêñ gelek we-latan bî dawiyeye muhacîrbûna mirovan dijwar bûna alikariya mirovi. Jî ber ku rewş bûye bû yereke wusan tevlîhev, gelekan beri hatma Swêd, ji gelek welatêñ din derbas dibin. Jî aliye din ve Swêd pêwiste xwediye hin bawerîyan be û li diji zordestiya ku li wê hêlê diqewime tedbi-ran hilde. Bî vi awayi divê Swêd yek -yek rewşa wan mirovan de ber çavan û li gora wê here-ket bike.

TIRKIYE:

Cunta faşist h Türkiyê, hemû maf û azadiyêñ bîngehin ji gel re zêde dibine. Di nav wan salen ku cunta hukum dike bî zagona bîngehin va list, partiyêñ politik qedexekirin, dengdayinekê weke xwestina xwe bî cih ani û disa weke xwestina xwe hilbijartina giştî pêk ani. Kesêñ ku berê bî politikayê mijûlbûn mafêñ wan ji des-têñ wan girt, êriş û eziyet ber-dewamkir, hemberê hemû hê-zêñ muhalefet ajot-çû.

Hukumata Swêd û partiyêñ wê, dî Parlamentoye de gelek caran bî peyvîn xwe ve cunta faşist rûreşkin. Li Konseyâ Ewrûpa-

xwe. Ev yeka û peywendiyêن a-bori nikare bibe asteng ku Swêd zordestiyêن li Iranê pêk-têن rûreş bike. Divê parastina mafêن mirovin neyên bendkirin.

ŞERÊ LI LUBNANÊ!

Şerê bırakujiyê li Lubnanê da-jô. Tevbûnêن ji derva û li welat zêde bûn û welat birindar kîrin. Bi taybeti êrişa Israil li beşen başûr û paytext Beyrûdê xîra biyeke mezîn pêkani, bi hezaran mirov hatin kuştin. zordesti ji aliyê Emerika ji bo piştgirtiya Israil pêkhat. Disa Emeriki û falanjist di nav şer de gund û bineciyyên welat didin ber gullan.

Lê divê Sûriyê ji bê rûreşkirin. Berê ji ew, bi felanjistan re bû-bûn yek û li dij PLO şerkiribûn. Sûriye di belavbûna PLO de roleke mezîn list û alikarê dij Arafat e. Berpirsiyariya Sûriyê yeke di ji ewe, ku bajareki din kişand nav şer û gelek mirov têde hatin kuûtun.

Gelê Lubnanê hewcedarê alikariyêye. Swêd pêwîste berpirsiyariyeke zêdetir nişanbide û te-sira wan şeran kêmîtir bike. Alikari devê ji her ali re bê te kîrin, weke Xiristian, Misîlman, Durzi, Felestini û hemû grûbên din ku, di nav şer de cih girtine. Ev alikari bi riyên cihê: alikari-ya mirovi ya felaket û h.w.d di kare pêk bê.

PIRSA MUHACIRAN Û REWŞA KURDAN

Weke me got bûyerên Asya Rojava, bi xwe re problemên muhaciriyyê ji tine. Mirov ji şer û zordestiyê direvin. Gelek ji wan xwe di welitek nêzik de star dike: Jî Iranê derevin Tirkîyê, Jî Tirkîyê direvin Sûriyê, Felestini ji Sûriyê direvin Lubanê

Gelê kurd ku bi hejmara xwe

ve heri zêdeye û di navbera Tirkîyê, Iran, Irak û Sûriyê de hatiye perçekirin ji mafên xwe yê netewi bê par diji. Kurd bi zorê ji axa bay û kalan a hezarsali tê sîrgûnkirin. Li Iraqê wulo bû cih bi cih li Iranê û li yê mayinde ji wulo dibe. Li Tirkîyê li dora deh milyon (10 000 000) kurd dijin û cunta êrişa xwe bi ser wan de dibe. Li Tirkîyê tim zordesti li ser kurdan pêkhat, ew, weke netewe hatin inkarkîrûm û zumanê wan qedexe bû. Rojhîla-ta Tirkîyê, ku welatê kurdan e û li Diyarbekrê işkence mehke-me, lê dan ji hemû cihanê re eşkere bûye

Türkiye û Iraqji bo pelçiqandına gelê kurd hevkari dikin, Tirkîyê û Sûriyê ji her usa... Gelê kurd, kû Rojavaya Iranê bi pirani kontrol dike û sazûmana xwe bi xwe pêkaniye, tim hedefê êrişen Xumeyni ye.

Di Parlamento ya Swêd de hemû parti dilxwaziya xwe li gel kurdan diyarkiribû. Lê pêşniyarê VPK ye: birîna pîrsa kurdan ji yekitiya netewan re û daxuyani yê piştgirtiya gelê kurd ku planeke navnetewi de bi cih nehat. Li Swêd kurd gelek zêde dibin. Li vir divê rûmet ji wan re bê te girtin û xwendîna zimanê zîmaki bê garanti kîrin.

Gelek kurd, hêji weke turk têne hesibandînê, û hêji beşike zaro-yênen kurd. di simfîn turkan de bi cih bûne.

Multeciyên kurd û yêñ din ku ji Asya Rojava têñ, divê alikari yê bigrin. Bi sedemêñ jorin prensiba welatê sêyem' bê mane ye. Mirov bi sedema ku multeci berê çûne weliteki din nikare wan paş de vegerine. Tê zanin, ku disa iadeyi Tirkîyê bibûn Tirkîyê wan teslimi ew teslimi: işkence û lêdanê kırıbû. Jî sedema ku ev herdu dewlet li dij kurdan hevkarêñ hevin, divê kes teslimi cunta Tirkî ne be Rewşa Felestiniya ji gelek

muhime. Ew kesêñ ku heval-bendê Y.Arafatîn, an raste-rast an ji, ji nav weliteki din têñ, di-vê paş de neyêñ şandûn Risk heye, ku bêne girtin an kuştin. Divê polis, Sazgeha bîyaniyan (SIV) û hukumat van tiştan bi de ber çavan û li gora wê kîrîn xwe pêkbine. Em pêşniyar dikin ku.

1-) Parlamento bi wasita hukumatê insiyatifê nû li Konseya Ewrûpayê bigre, zordestiya cunta eşkere bike.

2-) Parlamento bi wasita hukumatê insiyatifê bigre, ku pîrsa cunta leşkeri a Tirkîyê li Yekitiya neteweyan bê rojewê.

3-) Parlamento zordestiya li Iranê rûreş bike

4-) Parlamento bi wasita hukumatê alikariya mirovi û afetê li Lubnanê zêdetir bike

5-) Parlamento şerêñ Israil û Sûriyê li Lubnanê rûreş bike.

6-) Parlamento bi wasita hukumatê pêşniyaran bîbe ku da xuyani ji bo pişgiriya gelê kurd di planeke navnetewi de pêk bê.

7-) Parlamento bi wasita hukumatê pêşniyaran bîbe ku da xuyani ji bo pişgiriya gelê kurd di planeke navnetewi de pêk bê.

8-) Parlamento li goreyi pêşniyarnama me, bi wasita hukumatê pîrsa multeciyêñ Asya Rojava bi rîva bîbe,

Stockholm 23 Januari 1984

Lars werner. (serok)

Bertil Mabrink

C.H. Hermansson (kevnelerok)

Jérn Svensson

Nils Berntson

Eva Hjelmstrom

Oswald Soderqvist

RÛRESİYEKE KONSEYA EWRÛPAYÊ

Assembia Konseya Ewrûpayê ya parlementera, li Strasbourgê (Fransa) dî civina xwe ya (7-11 Gulanê) de , ji temsiliya parlementerên Turkiyê ya Konseyê re raya erini da. (80 li gel- 50 li dij). Bê şik ev bîryar ji prestija Konseyê re derbeyek gelek mezin bû. Ev bîryar, ji berê de hatîbû amadekirin û raporêن Komisyonâ siyasi (Steiner) û huquqi (Stoffelen) bû bingeha vê bîryara çewt.

Lî dij qebûlkirina parlementerên Turkiyê, rê xistinêن Turkiyê û Kurdistanê xebatek li giştî Awrûpayê pêk anin. Ji 127 hezari zêdetir signatur(imze), ku zordestiya rejimê rûres dikir, hatin civandîn û teslimê serokê konseyê bû. Komiteyek ji dora 20 kesan pêk hat, ku peymendi bi serokê Konseyê û parlementer û berpirsiyarêن wan re çêke. Serokê federasyona komelêن Kurdistan li Swêd Mahmût Kiper, di vê komiteyê de cih girt û dî peywendiyen de besdar bû.

Endamêن komite, dî civina pre sê ya serokê konseyê û rapporterên komisyonêن siyasi û huquqi pêkanibû, besdar bûn Bi serok û berpirsiyarêن her partiyek ve civin çêkirin. Bi tevi gruba sosyalistan ve civina presê pek anin. Her usa dî meşa dij rejima faşist a Turkiyê de besdar bûn.

Dî dengdanê de bîryarên heri rast û zelal ji Komünistan û Yunaniyan hat. Piraniya Sosyaldemokrat. bi sedema "tunebûna Turkiyê dî Konseyê de, dê wan rast bike" li dij qebûlkirina Turkiyê derketin. Gilbert Sêhês (parlementerê sosyalist yê Fransayê) dipti: "bi taybeti kingê mafên gelên kurd de bê garanti kirm".

Bê şik, pîrsa Turkiyê hê dawi nehatiye. Faşizma Turkiyê her sal bi xebata kesen pêşverû dê were tûreşkirin.

• L'HUMANITE — MERCREDI 9 MAI 1984

TURQUIE

**L'inacceptable dictature
d'Ankara**

Seminerke resmi li ser

KURDAN

Dı navbera 4-6 Avril 1984 an, seminerek sê rojin li ser kurdan pêkhat. Ev seminer ji ali Sazgeha Biyaniyan li Swêd (SIV) û bi hevkariya federasyonê hat amade kîrin. sê roj li ser pîrsen kurdan yêñ cihê-cihê, pîspor û tekoşerên kurd Swêdi ronahî kîrin. Dı dawiya seminerê, panelek hat amade kîrin.

Dı panelê de alikari ji gelê kurd û tekoşina wê ra hat daxwaz kîrin. Jî bo wi seminerê, li dora salekê xebat hatîbû çêkîrin. ji bo amadekari komiteke ji heft kesan hat damezîrandin, çar ji wan Swêdi bûn û Sazgeha biya niyan dihatin. Yêñ mayin ji kurd bûn û federasyonê temsil dikirin.

Li dora şest kes vexwindiyê seminerê hebûn û girani ji Swêdiyan pêk dihat. Ew ji ji sazgehîn resmi dihatin, ku raste-rast peywendiyêن wan bi kurdan ku li Swêd dijin hebû. wan, dixwasîtin, li ser kurdan zanina xwe zêdetir bikin.

Kurdêñ ku dı seminerê de ama de bûn li ser kurdan informas-

yon û bersiva pîrsen Swêdiyan dan. Dı panelê de ji du berpîrsiyare partiyêni siyasi hebûn: Oswald Soderqvist (parlementerê partiya Komunist a çep) Hans Goran Frank (parlementerê partiya Sosyal Demokrat) Olof G. Tanberg, ku dı salêni şesti de serokê komita kurd bû û gelek alikari ji şerê gelê kurd li Iraqê kîribû, dı panelê de amade bû. Tandberg ji nuha serokê beşa Internasyonali ya zanineha kraliyef ye. Her usa. kurdêñ

Lars Gunnar Eriksson, Berpîrsiyare Seminerê

ku li ser rewşa her çar perçen Kurdistanê û li ser kurdêñ li Swêd seminer dabûn, dı panelê da cih girtin.

Bê şik ev seminer, ji ber ku ji ali sazgeheke resmi hatîbû amade kîrin, gelek muhim e. Seminer, bî rengeki resmî bû û gelek deng derxist. Rojnamanlı ser seminerê xeber belavkîrin. Ji dostêñ kurdan nameyên piştgiriye pêşkêşî amade karan bû. Bê şik dijmînêñ gelê kurd ji, ji vê yekê purr aciz bûn.

Raporêñ ku li seminerê hatîbûn girtin pêncsed edet weka broşorek hate çapkirin û Sazgeha resmi yêñ Swêd re het şandin. Li goreyê daxwaz dê ji nu ve bê te zêdekirin.

Bî kurtebiri, axaftuna kurdêñ ku seminerê pêşkêş kîrin li jêr e:

**KURD Ü DİROKA KURDAN
REWŞA POLİTİK A NUH
LI KURDISTANA IRAQ.**

Mecit Cafer, ji Kurdistana Iraqê, doktora xwe li ser kurdan çêkiriye.

Axa Kurdistanê, li dora 470 000 km² ye û nifusa wê ji nêziki bist milyon(20.000000) e. Kurdistan bî hebûnê xwe yê ser erdin û bîn erdin gelek dewlemende Petrol. Sifar, Krom, Hesin ji wan in.

Lê hatinê wan dewlemendiyen car din li Kurdistanê nayêن bî kar anin.. Welatê me weka kolo niye. Gelê kurd ji gelê Hindo-Ewûpi ye. Ola islam bî hejmar heri zêde ye.

Nîvisen Somerîyan yê du hezar sal berê bûyina Isa navê weliteki KURDAKA dide Yewnani li vê hêlê qala berxwe dana geleki çiyayı KURDUKAÎ dike. Ewana kalê kurdan e.

Kurdistan, bî peymana 1639 an de di navbêra Osmani û Farisan de, paşê ji bî peymana 1923 yan, di navbêra Turkiyê Iran Iraq û Sûriyê de hat parve kîrin. Ji destpêka wê parvekirinê sîrgûn, kuştin lêdan û asimile bê rawestan berdewame.

Li kurdistana Iraqê:

1-) Welathêzi û daxwaza xwe bî hêzkrinê gelek zêde ye. Lê ji ber xeleti û kê masiyênen rêxistinan gel bê huzûr e.

2-) Tevkari bî dewleta Iranê û Iraq xerabiyê tine.

3-) Bî şerên birakuji gelek kes

têne kuştin ku gelek caran ev bî sedemênen ne zelal e.

4-) Cepheyê CUD û JAWQAD bî ser neçû .

5-) Zordestiya Seddam Huseyin xurttir dibe. Seddam, ku 1974 an de 'peymana xwedimux tarî' pêkani bû, zordesti, surgûn, kûştin, asimilasyon dî domin e.

Hovitiya Konsolosa Seddam li dervayê welat vê yekê xweşdiyar dike.

Rêxistinê Kurdistanê Iraqê:

YEKİTİ NIŞTIMANI KURDISTAN(PUK).

KDP – PSK PARTİYA GELE DEMOKRAT, PARTİ KOMUNİST A IRAQ, PASOK.

KURDISTANA TIRKIYÊ

Salih Ince, Kevneserokê Federasyona Komelêen Kurdistan li Swêd, endamê Komita Karger.

Mirov dikare, diroka politik a nûjen sêbeş bike.

1-) Periyoda serhildana (1923-1938).

Sedemênen serhildanan: Înkarkirina mafê gelê kurd, nasyona

lizma hov bû. Ji ber ku rejima turk Kurdistanê bixe bin kontrolla xwe û politika kolonializmê pêk bine, zordesti û katliamênen gelek hov ajot. Gelê kurd ji xwe û welatê xwe parast

2. periyoda bêdengi (pasif)

Dî vê periyodê de dijmîn pişti şikandina serhildanêen kurd, dest bî zordesti, kuştin û pişafteke dijwar kir. Ji bo ku gelê kurd car din rane be, her metodênen bov û propagandayeke bê bingeh, derew hat çekirin. Gotineke wezirê wê çaxê Esat Bozkurt, ideoloji û politika Türk, baş diyar dike: Tenê turk efendiyê vi welati ye. Yen ku ne turkênen xasîn, mafek wan tenê heye: 'bibin xulam û kole.' (1939)

3. Ji nû ve rabûn-1959

1959 bû destpêkek ku pîrsa gelê kurd bala kesan ji nû ve kişand. Mehkûma 49 an bû çrûskek. Lê guhertinênen mezîn bî mazgoka bingehin ya 1961 i ve hat. Gelek kurd, dî partiya karakeren Turkiyê-TIP de bî hêz bûn û doza gelê kurd parastin. Dî konga 4an (1970) de TIP hebbûn û xwendîna bî kurdi bî zora kurdan qebûl kir. Dî nav salen 1960 an de 2 partiyen kurdi "Partiya Demokrata Kurdistan" yêni dizi hatin damezîrandin. Rêxistina xortan DDKO weke rêxistinêk demokratik li gelek cihen Kurdistanê û li bajarênen mezîn li Turkiyê doz û daxwaza gele kurd parastin. Lê cunta leşkeri ya 1971 hemû xebatênen politik û demokratik yêni pêşverû qedexe kir. Pişti 1974, ji nû ve tevgera gelê kurd weke şoreşeri ya Turkiyê, destpêkir û xurttir bû. Rêxistinênen kurdi yênuh hatin avakîrin û kovar û rojnameyênen kurdi derketin. Pîrsa kurda ket her gund û bajara.

Dî destpêka 1980 de cepheke bî navê 'Hêvkariya Neteweyi UGD, sê rêxistinênen kurd hat damezi-

randın. Lî belê paşê disa belav bû.

Jî bo şikandîna tevgera gelê kurd û tûrk, bî daxwaza emperyalizm cuntake faşist di ilona 1980 de hat ser hikum. Lî şkeren Türk çar ali Kurdistanê girtin û hejmarê leşkeren xwe zêdetir kîrin. Nuha zulm û zordesti bê hempa dîdome.

Meydanên balafira li Kurdistanê bî destê NATO tênen nûjen kîrm. ku tevgeren pêşverû bê şikandin. Urfi idare, bî qanûnen nû dîdome. Mafê wan heye ku gelê kurd jî cihê xwe rakin surgun bikin.

KURDISTANA İRAN

Huseyin Kurdnijad, Siyasekar û berpîrsiyarê KDP-Îran.

Şerê neteweyi li Kurdistanâ İranê gelek kevn e. Avahîya Komara Muhabad (1945), şerê çekdari li diji şah (1967-68) û tevbûna şoreşa 1979 an. Kurd bî vê şoreşê re daxwaza "Otonomi jî bo Kurdistan, Demokrasi jî bo Îran" parast, lî belê Xu-meyni şerê 'cihadî' li dij gelê kurd ilan kîr. Bî navê din xu-meyni, zordestiyeke "asyatik" dajo. Em dixwazin hukmîn decentralizasyon pêk bêñ. Nuha li Kurdistanê du rîxistinê kurd hemin (KDP-Îran û KO-

MELE) û hevkariyê dikin. Jî bo hemû Îranê jî KDP-Îran, mucahidini xelk û muxalefetêñ dim cepheyek pêk aniye.

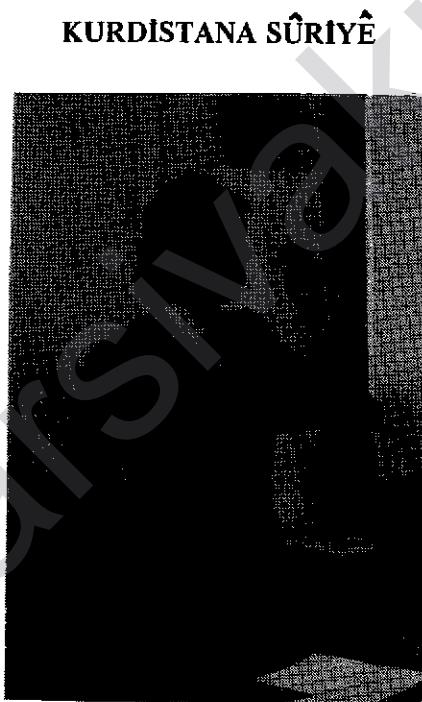
Gelê kurd, 4 salin şerê çekdariyê dide, 12 hezar pêşmerge û 50 hezar jî milisê netewi jî gundiyan û KDP-Îran heye. Gelê kurd, nuha gelek hewcedarê dermane. Em dixwazin, hun Swêdi bê dengi li ser gelê kurd bîşkinin.

Em huha piraniya welatê xwe bî xwe idare dikin. Me di çar salan de jî 25 salen Şah zêdetir xwendegah, rî, pire, nexweşxane avakîr û me reforma axê jê pêkaniye.

heywelatiyê hunda kîr. Di 1970 de Hafiz Esad hat ser hikum. Gelê kurd muanelâ sınıfa duem dibine. Tu mafê gelê kurd tune. Nikare bube serleşkerê daimi. Kurd jî aliki 'Brayên Muslumin' ku paşverû ne, jî ali ki ji navbera Baas maye. Sûriyê, hm kurdan weke multeci girtiye ba xwe. Lî tu car dostê kurda nine. Ew jî bo menfeeta xwe vê yekê çê dîke.

ZORDESİYYA LI SER ZİMA-NÊ KURD

M. Emin Bozarslan, Niviskar, Werger.

Muhammed Kamil.

Iro li dora 800 hezar kurd li Sûriyê diji, Rewşa gelê kurd, piştî serxwebûna Sûriyê (1946) gelek merheleyen cihê derbas-kîr. 3 salen piştî yekitiya Sûriyê û Mîsrî (1958). rewşa gelê kurd û şûri her xirabtir bû.

1961 an de beşek ser leşker hikum girtin desten xwe û salek du te ji, bijartina bînechi pêk anin. 120 hezar kurd mafê

Li Kurdistanâ Turkiyê, zimanê kurdî qedexeye. Axaftina kurdî di sazgehêñ resmi de ji qedexeye. Ev yeka jî politika pişâftinê ya komara Turkiyê (1923) di dome.

Di dema Osmaniyan de, Kurdistan bî navê xwe dihat ziman û zimanê kurdî jiwek yêñ dm serbest bû. Lî, Komara Turki hebûna kurda inkar kîr û dixwaze wan bike tûrk. Lî kurd hebûna xwe parastiye.

Di salen şêsti de zordesti hinek kêmîtr bû û kurd jî dest bî nivisandina kurdî kîrin, ku wê meşrû bikin. Çend kitêbêñ kurdî derketin. Jî Ewrûpâyê jî rojname, kitêb, kaset û hwd, dihat Kurdistanê û belav dibû. 1967an de hikumet hatîna van materiyalan qedexe kîr. Salek piştî wê belavkirîna alfaba min jî ali du mehkeman hat qedexekirin.

Parlementereki kurd, 3sal ceza xwar, jî ber ku got; "Ez kurdum û li Turkiyê kurd hemin, Beşikçi ku, şes kitêb li ser kurdan derxist, jî karê xwe hat avêtin û hat girtin. Beşikçi, 1981 de 10 sal ceza jî bo nameyek xwe, ku şandibû koma niviskarêñ SWES ya bî sedema spasi.

Türkiyê kingê mafê kurda qebul kîr, dibe demokratik. Serbestiya ziman ji bo demokrasiyê pê-wîste.

WÊNE JI KURDISTANÊ

Elin Clason, niviskara Swêdi û himdarê komita kurd li Swêdê.

Elin Clason li her perçen Kurdistanê geriyaye. Çendek berê çû Sûriyê û du gelek dijwariyan filmek li ser kurdêñ ser sinor kışand. E. Clason di seminerê de wêne yên xwe yên Kurdistanê hişnd da. Qala xizaniya gundiyan kurd kîr.

MULTECÎYÊN KURD

Ferda Turan.
Projekar ji bo kurdêñ navça Tensta- Rinkeby li Stockholmê.

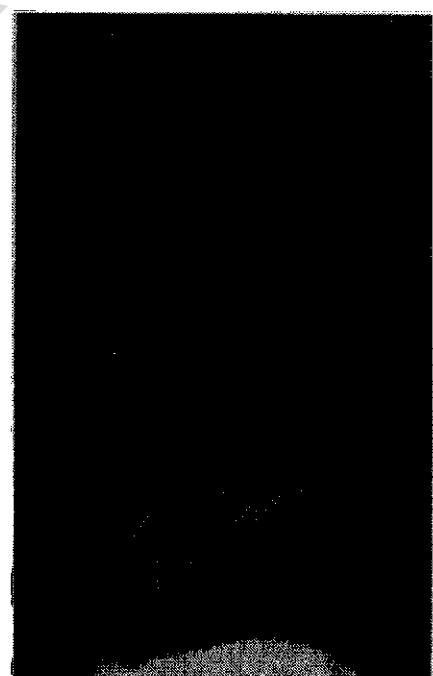
Siyasiyêñ kurd ku ji Kurdistan têñ, ew û malbata wan, gelek dijwariyan derbas dikin. Li Swêd ziman û kultureke nû di binin û ev yeka tesirek gelek negatif li ser wan dihêle. Problemêñ xani ditin, qampêñ multecîyan wan gelek bê huzur dike. Gelek ji wan xwendîna bîlind kîrine, lê, kar bî destêñ wan na-keve.

Mêrên Kurdistanê serokêñ ma- lê ne, lê li Swêd ev pozisyonâ radibe. Jin ên ku bî pirani anal-fabetin di nav imkanêñ nû de pêş dikeve, jin aktif, mîr ji pa- sîf dîbin.

Kesêñ ku ji işkencê derbas bûne gelek caran nikarm razêñ, xwe nikarm konsentre bikin, serêñ wan dêşî, bêhuzurn. Gelek ji wan ji ber ku zarokêñ xwe li welat hiştne û hatine bê hizurm

Divê Merciyêñ Swêd di pey- wendiyêñ xwe de dil teng ne- kin,
- Pîrsêñ polisi nekin
- Informasyonê fireh bîdin.

KURDÊN JI KULU

Şerefxan Cızırı, Pedagogê mal- batêñ kurd li Swêd -Belediya Botkyrka.

Kurdêñ ji Kulu têñ, grubeye ge- lek fireh pêktine. HM pîrsêñ wan ji kurdêñ Kurdistanê cihê- tire.

Kulu nêzi Enqêre ye. Kurdêñ Kulu, ji Kurdistanê bî sedema serhildanan hatine sîrgûnkirinê,

ku ziman, çanda xwe hinda bîkin U ev politika alimilasyonê tesireke wilo hîştiye, ku ew ne xwe kurd ne ji turk dîhesibinin. Tîrsa wan heye ku ji mal û hebûnê xwe bibin. Ew dî nav rîxistinê kurdan de kêmîn. Piraniyan wan dî salen 1960 de hatine Swêd ku bî xebitîn. Mezinê wan, weke dersa zimanê zîkmaki, turki daxwazdikin, ku imkana wan heye kurdi bîxwazin. Zimanek niv turki û niv kurdi çêdibe. Kitê bêñ turki ji bî awaki nasyonalizmê hîşk amade bûne, ku tesirek negatif li ser sexsiyeta wan dike.

Dîvî Belediye, wan ji bo xwendîna kurdi ronahi û teşvik bîke. Kesêñ wan ên aktif dî komelêñ turkan de dixebitîn.

Sedema ku kurdêñ Kulu ditîrsin xwe weke kurd binav kim ewe, ku asimile bûne û ditîrsin konsolosa turki problema ji wan

re derxe û pasêñ wan dirêj neke.

QAMPÊN MULTECİYAN

Saleh Heydari Farouki, tercuman li qampa Saruhammar.

Rewşa kurdêñ li qampêñ multeciyân du beş e. Ya negatif û ya pozitif.

Ya pozitif: İmkanêñ shhiyê, alikariya tercumanî ya ji bo peywendiyan bî sazgehêñ resmi ve hê sane.

Ya negatif: Multeci ji civatê dervayê qampê izole dibe, ku problemêñ psikolojik peyda dibe. Û sedema bîngehin ji xerabiya rewşa abori ye.

Kesêñ ezeb, dî wextê xwe yê vala de zêde tişt nine bîke. Car na 5-6 kes dî maleke de dîminin,

ku dibe sedema nelîhevkirinê.

Dîvî, kingê multeciyek musada xwe girt, di qampan de nemine, têkeve nav civata Swêdiyan. Tedbira ku, belediyê bî vê karê rabe dî pêşende baše. Dîvî kesen ku kurd pê bawerin di sazgehande bî xebitîn, ku kar hê-santir bike.

ZIMANÊ KURDI

Reşo zilan, zimanzan, ji Kurdistana Türkiyê.

Kurdi zimaneki Hindo-Ewrûpiye, di nav beşa Îrana Rojhîlat cih digre. Du zaraveyêñ kurmanci yêñ mezîn hemî: Kurmanciya jorin û ya jêrin (Soranî). Çend zaraveyêñ din ji hemîn: Zazaki, Gorani, Lori. Kurdêñ ji perçen cihê-cihê, hev baş têna gên, bî sedema, ku li her perçeki têkiliyêñ zimanêñ res-

mi çê bûne Bo nimunê, kurdê n Meraşê kî li ser sinorê Kurdistanê û Tirkîyê ye, zimanek niv turki û niv kurdi dipeyivin. Kурдên Feyli, li Kurdistanâ Iraq ji her usa gelek dî bin tesira erebi de maye. Kurdi, tucar ji bo seranser Kurdistanê nebû zimanek nivisandi. Dî medresan de melle û seyda dersên kurdi ya nivisandi didan. Dizi be ji, ev yeka di-dome.

Iro bî sê tipên cihê kurdi tê nivisandm: Erebi, Latini. Kiril.

Gelek gîrînge kû xebat ji bo yekkîrina Kurmanciya jorin û ya jêrin bê te çêkîrin. Peyvîn ku dî yeki de tunne, ji yê din bê te girtin. Ji bo nivisandina kurdi, pewiste mirov herdu zaraveyan zanibe.

Oswald Söderkvist (Parlementerê VPK)

VPK, di dawiya salên 1970 û destpê ka 1980 de, pîrsa kurda ani parlamentoyê Swêd. Intresse ji bo pîrsa gelê kurd zêde bûye lê, tedbirê berbiçav tunin.

VPK, di plana navnetewi de pîrsa kurda ani rojevê, ku yekitiya Neteweyan (YN) vê pîrsê dî komita mafên mirovi de bike rabe-zrinê.

Jî ber ku dî nav rêxistinê kurdan de ditinê cihê-cihê henin, nabe sebeb ku em piştgiriya kurda nekin. Bê şik, cepheyek kurdi hebûna karê me hê-santur bû. Perçebûna gelê kurd, ne tenê kêmasiya wan e Peywendiyê n abori bî welatê rojhilata navin, xebat ji bo pîrsa kurdan dijwartir dike. Mirov dikare instituyek kurd li Swêd veke.

Jî ali çepê Oswald Söderqvist, Olof G Tandberg

Olof G. Tandberg. (Sekreterê navnetewi ya Akademiya zanisti ya Kraliyetê)

Hans Goran Frank, parlamentevê Sosyal Demokrat.

Bê dengiya li ser pîrsa kurd şikiyaye. me, dî Salên 1960 de komita kurd avakîr û gelek alikariyê mirovi (derman û hwd.) ji Kurdistanâ Iraqê re şand. Me, çend Milyon Kron perê ji kes û rêxistinê civand û bî wasîta xaça sor, alikariya kurdêن Iraqê kîr. Me, xwast, ku pîrsa kurd bî wasîta dewleteke ku ticareta wanê neft (petrol) bî rojhilata navin ve tune, bikin berdevka vê daxwazê Island, ne zêde ma bû ku pîrsa kurd bîbe yekitiya neteweyan ji bo pîrsa kurd, divê xebatek li her derê cihanê pêk bê. Divê vê pîrsê mirov bine YN. Dî salên 1960 i de rewş ji bo kurda hê hê-santur bû, nuha gelek tevlî hev e.

Dîbe ku komiteyek ji YN pêk bê û here zordestiya li ser kurdan lêkolin çêke.

Lê ji bo alikariya mirovi astengê formel tunin.

**PROBLEMÊN ME
Ü
BERSIVA HEVAL S.FERMAN**

Dr. POLOÇO

Edî welê dixuye ku di van demen dawî de zêde tiştekî me nema ye, ku em li ser bipeyîvin û munaqše bikin, lê îcar em, ji berdêla wê ziman û edebiyata kurdi ji xwe re dîkin mijûfi û pê wextê xwe derbas dîkin.

Bi a min, ji bo wextderbaskirnê pir tiştên di hene. Çima em ê, nemaze ziman û edebiyata xwe ya ku bi destê nivîskar û ziman zanê n kurd, ya li ber rabûnê ye, ji xwe re bikine mijûfi? Ma gelo çavên we lê ye ku em rabin ji bo zimêñ jî grûp û komelan ava bikin? Ma qey neyekbûna me ya siyasi ne bes e, ku em rabin di aliyê zimêñ de jî ne yekbûn û ferqiyetê derbixînin?

Îro ku lidervayê welê t ev imkan ketîye destê n me devê ku em zû bikarbinin û xelkê bi xwe nekenînin. Ji berdêla ku em ê hercar rabin tenê ji bo tişkekî munaqeşan vekin û hemû rûpelê n kovare pê dagirin, em karin pir tiştên din tê de binivîsin. Weke tiştên folklorî, kulturi û edebî... Ci tiştên klasik dibe, ci jî tiştên nû, modern. Divê ku em ji bir nekin ku ziman û kultura me di talukeke pir mezîn de ye. Ev yeka, han nemaze li Kurdistana Tirkîye pir berbiçav e. Pê şketina kapitalizmê û modernkirina welêt, ya bi destê tebaqa serdest, kare pir zû zimanê kurdi bide jibîrkirin. Ji xwe gava ku zimanê me bê jibîrkirin, hingî kultura me jî ji ortê radibe. Ku kultura me jî winda bibe û ji ortê bê rakirin, ma kurd û kurdayetî li ku dimîne gelo? wê

çaxê ci ferq di navbera me û tîrkan de dimîne?

Hin karin bipirsin û bibêjin, ku ev bi sedsalan e zimanê kurdi ji aliyêxwendin û nevîsandinê de nehatîye bikaranîn, lê dîsan jî winda nebûye û nehatîye jibîrin.

Rast e. Ev bisedsalan e, ku zimanê kurdi bi awaki resmî nehatîye bikaranîn. Di vê sadsala dawî de herçiqas hatibe bikaranîn jî, dîsa bi tîxûp û tenê di nava çend ronakbîran de, lê dîsa bi dizî hatîye bikaranîn.

Herçiqas ziman winda nebû be jî, dîsa sedemekî wê heye. Ji berku kapitalizm zêde pêş neketibû û bûrjûvaziyê tîrk nikari bû Kurdistan têxista bin kontrola xwe. Ji aliyê din gengazê burjuvaziyê tîrk yê teknîki tune bû ku hemû gund û bajareñ Kurdistanê kontrol bike û zimanê wan bi wan bide jibîrkirin. Hingî rê nedîçû pir gund û bajareñ Kurdistanê. Lî pir gundan dibistan tune bûn. Radfo, Teyp û televizyon neketibûne pir gund û bajaran. Sinema kêm bûn. Vîdeo tune bûn.

Gava ev tiştên ku me navê n wan li jor hejmartin tunebin, ne tenê bi sedsalan, welatek kare bi hezarsalan ji kultur û zimanê xwe li ser lingan bihêle

Lê îro? Ma gelo îro jî rewş wêlê ye? Na, rewşa ku îro Kurdistan tê de dijî, bi awakî pir cihêye. Ne li hemû malan be jî, li pirê n malen kurdan, yê n ku li bajaran dijîn, radfo, teyp, û televizyon heye. Lî pirê çayxanan û kulûban televizyon û vîdeo peyda dîbin. Dî vir de em dibînin ku ne bi tenê em kultur û zimanê xwe ji bir dikin, lê ji alfyê din em kultura emerîkî jî distînin Mejiyêñ xortê me bi wê tê mehandîn.

Bî kurtebirî ez dixwazim bîbêjîm, ku di hundîre welatekî modern û pêşketî de parastin û llserlinganhîştina ziman, edebiyat û kultureke qedexe, ne hêsan e.

Em vê yeka han baş li welatê Ewrûpa dibînin. Li Ewrûpa, tu ziman û kultura qedexe tune ye. Ji aliyê din, gengazê hemû kesan heye ku bi zimanê n xwe binivîsin bixwînin û pê pirtûk û rojnaman bide çapkîrin. Lê dîsan jî ji bo ku ev welatê Ewrûpa evqasî bi pêş ketine pir zarokêñ bîyanîyan zû zimanê n xwe ji bir dikin.

Ez pir malbatên kurdan nas dikim, ku tenê çar-pênc salan li Swêdê rûniştine, lê zarokêñ wan hema hema zimanê xwe ji bir kirine. Gelo ku zarokêñ za-rokêñ wan çêbibin, ew ê di çirewşê de bin? Ma gelo haya wan dê ji kurdi û kurdatiyê hebe?

Dema ku em îro li Tirkîye tê de dijîn demeke welê ye. Ji bo nivşê dahatû dê ziman bibe problemeke pir mezin û dê zû winda bibe û bê jibîrkirin. Her ku Tirkîye bi pêş dikeve û modern dibe, em kurd evqasî asimîle dibiñ û winda dîbin.

**ÇIROKA CELADET
BEDIRXAN**

Carna gava ku mirov rûdinî û li ser zimanê kurdi dipeyive û qala hîmdarê zimanê kurdi, yê alfa-ba latînî, Mîr Celadet Bedirxan dike, hin heval hêrs dîbin û dibêjin 'Yaho ma Celadet Bedirxan nebû xwedê, ku ci tiştên wî gotîbin rast bin'. Henek ji dibêjin. Çîye lo, hema we da ye dû qîna Celadet Bedirxan? Ma ew nebû pêxember, ku her tiştên wî gotîbin rast bin' Bî rastî ku Mehemed pêxember kurdbuya, niha tu kes ji me kur-

dan li ser ola îslamî nemabûna û niha bi kêmânî me ji xwe re çend olêñ din ava kiribûna û dîsa ew ji li ser lingan nehîştibûna. Ku Xwedê kurdbûya, niha me welê kiribûya, ku tu kesan bahwerîya xwe pê neanîbûna. Ku Arîstoteles, Platon Homeros û Îsa kurdbûna, niha me kurdan zûde xetek li ser navêñ wan xistibûya û hezar çewti û kêmâsi ji wan re dîtibûna. Ku Cervantes, Shakespeare, Balzac, V. Hugo, Pûşkin, M. Lermantov, Çernîçevski, Dostoyeveski, Turgenyev, Tolstoy, Gorkî, Çexov û hwd. kurd bûna em ê niha li rîyêñ edebîyateke din bigerîya-na. Kî Marx kurd bûya, me niha zûde ilmî wî (Marxîzm) serûbin kiribûya. Lê ku Selahedin Eyûbi ne kurd bûya, niha ew di dinya-ye de, ji aliyê hemû kesan de bi-hata naskîrin.

Damarek di me kurdan de heye, ku weke ya kewêye. Em kurd ji weke kewê her dijmenen qewmê xwe ne. Gava ku serokek an zaneyek ji nav me derkevin, bêne naskîrin û hezkirin, em zû wan kesan dixînîn û her wan rexne dikin. Çiroka Celadet Bedirxan ji welê ye Rast e ku em bibêjin tişteñ ku C. Bedirxan nivîsandine û alfaba ku wî danîye tu caran nayê guhartîn, çewt e. Lê gava ku em dest bi gu-

hartina awayê wî yê nivîsandi-nê û alfaba wî bikin, divê ku bi kêmânî em ji weke wî bi gramatîka tirkî, erebî, farîsî, fransîzî, îngîlîzî, û hwd. Zanibin. Lê ev ji ne lazim e. Zanebûna gramatîka van hemû zimanen ku me navê wan hejmartin ne lazim e. Lê kengî hemû nivîskar û zimananza-nen kurd għiġiştin hev û bi hev re tiştekkî nû avê tine ortê, hingî ne li ser alfabaya C. Bedirxan, emê li ser awa û alfabeya wan herin. Lê ez hevî dîkim, ku fro bila herkes ji cihê xwe ranebin bi alfabe û bingeha zimanê kur di neleyzin.

EM Ü ZIMANÊ ME LI DERVAYÊ WELAT

ŞAHİNÊ SOREKLI

Ez û hevalek min, ber 18 sal ji gundek Kurdistanê derketin. Ta roja îtroj em ji hevre bi erebî dini-visînin. Ber çar pênc mehan min, di nameyek xwe de ji ev heval xwest ku em ê dî ji vir şûnve nameyen xwe bi zimanê bapîrêñ xwe binivîsin. "Na' bersiva hevalê min hat, "dema ev tişt hin nehatiye". Mixabin îtroj bi heza ran Kurd li welatên Ewropayê, Amerika, Awustralya û şûnên din hene yêñ dû salêñ dirêj li dervayê welat, ango di rewşek serbest de, hin nedizanin bi zimanê bay û kalêñ xwe bixwînin û binivîsin. Hin bîrewerên Kurd, 2-3 zimanen beyanî fîr dibin lê belê ew 31 tîpêñ Elfebeya Kurdi li pêş wan dibin wek çîyayê Everest. Meriv dikane bibêje, ku mëjiyêñ wan ji ji hêla hukmaten nejadperest ve haftîye şüştin. Psikolojiya ev hevalen wilo hisek kêmâsiyê di nefsa wan de çekirîye. Ji hêleki de ew, zimanê Kurdi çetin dibînin û ji hêlekî de ji kêm dibînin. Ew seetên dirêj û rojêñ pir bo hokirina zimanek din derbas dikin lê belê ne amade ne wexta xwe bo pêşvebirina zimanê dayka xwe wendakin.

Hin mirovên Kurd ji hene, yêñ ku wek çiroka Totanî (M.F. Baran, Berbang, H. 10) dide kifş kirin, dilê xwe, bi nezanîya xwe ji zimanê Kurdi sar dikin çimkî, "Kurmanciya hêla we û hêla me nabe yek" û yan, "Ez bi kurdfîya nivîsandîne nedizanî. Ew ne wek kurdfîya em dipeyîvine" û yan 'xwedê dîsa ji kurdfîya wî fêm nake" û yan 'kurmançî û soranî zor ji hev dûrin"... Bi rasî, haya tîpêñ wilo ji zimanen cihanê qet tune, ji ber ku ev gazincen ew di derheqa zimanê Kurdi de dikin, ne kêmâsine û di piranîya zimanen cihanê de ev sîncî (sifat) he-ne.

Dema di zimanekî de peyvokêñ pir manen wek hev û yan nêzîk hev bidin (synonym), ew dide zanîn, ku ew ziman bi maneyen peyvokan (sémantîk) dewlemen-de. Ew ne kêmâsi ye bo zimanê kurdi dema peyvokêñ wek wilo, wisa, wanî bi ev hawa maneyek bidin. Dema synonymen wek 'peyvîn, xeberdan, qise kirin, qezikirin, şor kirin, ştexlin û galgal kirin' (M.F. Batan, Berbang, H. 10) di zimanê me de werin dîtin, ev baş raber dike, ku zimanê kurdi zimanek keyne, zimanek fi-rehe. Maneyen ev synonymen

kurdî di zimanek fireh wek înglîzî de ji hene: "talk, converse, speak, exchange, words, chat, utter, yap", ew hemû mana peyvînê didin.

Niha em werin ser zaravêن zimanan. Ew ji nêşana dewlemendbûn û firehbûna zimanekî ne. Kurdistan wenatek mezin e. Kaş û çiyayêن bilind û cihêن ase di sedsalêن kevin de xelkê hêlek Kurdistanê ji yêن beşek din vediqetandin. Di ew deman de radyo, rojname, telefon û yan balefir tune bûn bo ku danûstandinek dewamî di navbera Kurdêن hemû hêlêن Kurdistanê de heba. Li ser ev veqetandina tebîî (naturel, coxrafi) de hat veqetandina siyasî dema Kurdistan di navbera Emîratoriyêen Osmanî û Farîsî de hat parve kîrm. Di sedsala 20' an de ji rewşa gelê Kurd, zatî hin xirab tir bû. Ev faktorêن li jor hatî beli kirin û yêن din, zimanê baptîren me yêن Mêdî gîhandin zaravêن zimanê Kurdi yêن troj li holi tên dîtin û bîhîstin. Lî belê ev ne problema zimanê Kurdi tenê ye. Zaravêن zimanên wek Îtalî, erebî, elmanî, çînî û înglîzî ji hejmara zaravêن kurdi ne hindiktirin. Xelkê Tirol (Rojhilata Awustria) û xelkê li derdora Hamburg (Bakurê Elmanya) bi zimanê elmanî dipeyîvin lê belê, şorkirina mirovek ji Tirol ne wek ya mirovek ji Hamburge û qisekîrina karkerêن ji bakurê Elmanya ji ne wek ya karkerêن Bavarya (Başûrê Elmanya) ye. Gelê Merakiş û Binanê ji bi erebî dipeyîvin, lê belê zaravên her du wela tan pîr ji hev dûrin. Li Elmanya mîdyâ (tîlevizyon, radyo, rojname û kovar) forma zimanê elmanî ya bi navê "Hochdeutsch" (Elmanîya bilind) tê naskîrin pêk tînin. Dibistanên her du Elmanyan, Awustria û hin hêlên Swis-re ji bi forma Hochdeutsch xwendin didin. Wisa mirovêن hêlekê (beşekî) dikanin bi hevre bi zarava xwe şorê bikin lê dema ew bi mirovêن beşek din re bidin bis bistînin, ewê dikanibin bi forma Elmanîya bilind bipeyîvin. Li

welatêن Ereban forma "Erebîya Fesîh" û di nav gelên bi înglîzî dipeyîvin de ji "Standard English" şûna "Hochdeutsch" digrin.

Ev gotinêن li jor baş zelal di-kin ku hebûna zaravan di zimanê kurdi de ne kîmasîye. Problem ewe ku, gelê Kurd di bin destên hukmatên paşa - mayî, şovîn (şofînî) û kevneprest de dijî. Ev hukmat, di şûna ku ew ziman û çand û bêjeya Kurd pêşve bibin û kultûra welatên xwe pêy bixemîlinin. ew di dawiya sedsala 20' an de ziman û çand û bêjeya Kurd difetisînim (dixeniqînî). Bi rastî meriv ecêbmayî dimîne ku çawa zimanê kurdi ji mirinê xilas bûye, bi taybetî ji ber ku ti kenise-yêن Kurdan di parastina ziman û çanda kurdi de ti roj nelîztime, çimkî piranîya Kurdan Musilmânîn û ew ol ji bê guman ji hêla zi-mîn de otek şovîne û zimanê erebî li ser hemû camîyan feriz dike. Pir ji zimanên cîhanê di 200-300 salên bihûrî de xwe bi hawak bêjeyî pêşve xistine. Hin zimanên din yên wek Tirkî di sedsala 20' an de pêşve hatine. Lî belê gelê Kurd, ne di 200-300 salên çûnî de û ne ji di sedsala 20' an de fer-sendek diye, bo ew zimanê xwe bi yek ke, ango formek kurdiya bilind wek 'Hochdeutsch, Erebi-ya Fesîh û yan Standard English' bo hemû Kurdan bîne meydanê. Di rewşa iroyîn de, her tişt bi peren pir çedibe. Li Kurdistanê bi xwe hukmat peran dirjîhin bo ew zimanê kurdi tune bikin, ne hin pêşve bibin. Li servayê Kurdistanê ji hejmara Kurdan kêm e. Li wenatek wek Elmanya Federal û Swêd di hindir 15-20 salên bihûrî de çend hezar Kurd li hev civîne, lê belê pir ji wan belengazin û ji dest wan naye der di pêşebirina zimanê kurdi de, ne bi hawak aborî û ne ji bi ha-wak bêjeyî rolek posîtv bilîzin. Pir ji karkerên Kurdistanê li dervayê welat hin iroyî ji bi zimanên tirkî û erebî li ser bindestbûna Kurd û Kurdistanê dixwînin. Ji hêlek din de ew hukmatên kev-

neperest yêن Kurdistan parvekirine li derva ji li hember pêşebirina ziman û çanda kurdi derdikevin. Pir ji niviskarên Kurd yan nedîwêrin (ditîrsin) bi kurdi bini-vîsin û yan ji bi dizî û di bin na-vên texlit de dinivîsin. Wek li jor hat belikirin, pir Kurd ji hene yêن ku naxwazin wexta xwe bo hokirina xwendina zimanê kurdi derbas kin. Wisa ji ew karên ku bi zimanê kurdi tên çap kîrin ji, ji hêla hejmarek biçûk de tên xwendin.

Tev kîmasîyêen xwe, ew xeba-ta ku iroj di derheqê ziman û çand û bejeya kurdi de li dervayê Kurdistanê cih digre, faydak zor zor girîng li gelê Kurd dike û wê di dîroka Kurd û Kurdistanê de rolek pir giranbiha bilîze.

Bi bîr û baweriya min, ev forma zimanê kurdi ya ku iroj di rojname, kovar û pirtûkên li dervayê Kurdistanê tên weşandin de tê pêk anîn wê hêdî hêdî li cem Kurdêن kurmanc û dinbilî şûna forma bilind (standard) bigre. Mi-xabin ku mirov nedikane bêje, ev form wê bi-kurdîya bilind be bo hemû zaravên kurdi. Qebheta ev kîmasîyê ji ewe ku zaravên kurmancî û soranî bi du tîpan, Latînî û Erebi tên nivîsandin. Iroj zor pêwîste bo hemû Kurdan, ku ew xwe fîr kin xwendin û nivîsa kurdi. Ronakbir, bîrewer û hêzîn Kurdistanê ji divê ku xebatek jîr bo yek kirina tîpen Elfebeya kurdi bînin cih.

Pir ji Kurdêن li dervayê welat yan ji tîrsê, yan ji fedîyê (şermê), yan ji nezanîyê û yan bo sede-mîn din li malên xwe bi kurdi na-pêyîvin. Wisa zarokên wan ji ho (fîr) nabin zimanê kurdi. An-go di rewşek serbest de ew bixwe mafêن xwe nadin xwe. Ew hin çawa hêvî dîkin ku faşîstek Tirk, Faris û yan Erebi mafên wan bide wan? Ger mirovek Kurd bi xwe zanibûna xwe û mindalêن xwe ser zimanê kurdi de kûrtir neke, di rewşa iroyîn de ti hukmat û rê-xistin ev bar nadîn ser milêن xwe

TARİXA KOKA KURD

Egerawin

Koka kurd, yan cara pê şî ko kurd li Kurdistanê hatiye xuyakırın dabaşeka wiloye, ko heta iro dan- stan û devjeni li ser me hatiye kırın û hin awîrên newekhev jê rûdanê.

Nîvisarêن Kelasiki him navêن, ko nêziki navê Kurdish anine, ko dixwazîn tişteki ji kurd û Kurdistanê nasbikin û heta beri ni-haji bi çaxeki hindik digotin:

Kurd zarîwêن wan Kardoxim, ko Geznefon Eksenifon ew dî sala 401 de beri (zayinê) dine, yan li wan rasthatiye.

Keznefon- Eksenifon, ew serdarê leşkerê Yewnani yê, ko dî Kurdistanê ve çûye ser Pingava reş û li mîletê kurdox rasthatiye û dûr û dîrêj pesnê wan dîdi.....

Lê niha ev awîr hatiye guhertin, jiber ko hin pêzanêن iro wan mîletêن ko bî wan navan ve hatine girêdan dîkin du perçe.

Perçê yekem: Xesma kardoxi dîbêjin ko ne ji nijadê Ari ne, lê tenê ew Kütti- Kurdi, ko diketin perçê Rojhîlat, ji welatê Kardox bapirê mîletê kurde.

Lê çawa dîbi bere bibi, tenê ev mîletê ko liser dîniyisîn, li çiya-

yê Kurdistanê, beri (zayinê) bi çêndsed sali hatiye ditin. Em baş dizanın ko kurd, bî zimanê xwe ne tenê Ari ye, belki ji zimanê wan dinav malbata zimanê Irani de ye ji û liser vê awîrê vi awayi welatê wan ji rojhîlat. Çawa ko bawerim! Gava me naskîr ko koçerêni Ari, di cara pêşin de nêziki destê ka sedê heftê zayinê yê ko hatine van hindaman, wê çaxê diriste û belki bêgomane ko dîwê çaxê de Midya, di 607 beri zayinê de bi hevalin xwe re

Aşûr perçiqandine. Û dî wê çaxê bî xwe de, gelek ji kurdan berê xwe dane Rojava û xwe cîhê nişandane, ko Miletê Ermen ciranê wanê pir nêziki wan û kevnare bû. Dî wê çaxê de li Vêrigya hatiye xuyakırın û welatê Orarto xistiye bin destê xwe, ko ev Orarto ji binyadeke diye û

bîvî rengi Ermena ji xwere welatek li hawîr pingava wan çêkiriye.

Weharenge, eger koka Ermen ji rajorê rojava hatiye, kurd ji ji rojhîlat ve hatiye û van herdû pêlan Toros kırine du perçe.

Navê kurd serbîxwe dinav Dewletên kevnarêن Farisi de nehatiye, û gelek diriste ko kurd, dî wê çaxê de dinav Ermenistanê de bin? Cografi zanêن Exriq Sitarapo, Poimi û him di ji, hinda-

mêن kurdojin dî beri sedê pê şî ji zayinê, dane xuyakırın û zanîn dî nav wan hindaman de bajareki biçük binavê Pinak, ko heta iro ji hêj heye û li ser çemê Dicle ye, ko iro jêre dibêjin Fînik, hatiye ditin û xuyakırın.

Em niha dikarin gotina kurdojin û gotina kurçiya bîdim ber hev, ko Ermenê Arşakiyin li şûna vê Kurdistan danibûn û ev hindamdirêj dibû, ko Selmas û perçê jêri ji welatê Hikkari û heta Botan û Badinan dî nav xwe de digirt.

Her çîqas awîrên ko dî vi wari de hatine, newek hevin ji, lê brârasti tişteki tenê heye ko rast û bêgomane ew ji eve, ko perçên Kurdistanê ji jê re "Kurdistan bingehin" ko dîbin destâ Malbata Haykanê Ermeni de serbîxwe bû û ne dîbin destê dewleta Axmeni de bû. Paşê kete bin destê İskenderê Mezin, Ermenê Arşakin, Eliksenderê Mar Entoni,

Kilobetra Peravin, Roman, Sasanîyêن Erdeşêr, Şabû û Roman ji Caliri heta Colyan û careke di kete bin destê Sasaniyan, İmparatorê Bêzenti, Qiyados û paşê kete bin destê müsilmanêن ereb. Dawi kete bin destê Malbata kurd, Merwaniyêن ko ji sala 1096 zayin, ko fermandari kırine.

AWIREK: Ev diriste ko ji wi perçê Kurdistanê re bê gotin, ko hin bawer dîbin destê Er-

men da bû. Lê mîletê kurd, di Azerbaycanê de û heta Ahwazê hebû, ko leşkerê misilmanê Ereb di êrişen pêşî de li Suql-Ehwaz, Tiri, Menazir bî dijimin-re hin şerên xwindar diber qada xwe de dikirin. Herweki ev leşkerê misilmana li Celawla, Hellwan, Şehrezûr û hin cihêن di ji rasthatine û bî lihevhatin xwe dane destê Ereb û saliyane serê xwe dane.

Lê tişteki pir kesnedi eve, ko çawa yeki weke Minoruski ev serpê hatiyen ha nedine û ne xwendine! Bî rasti Kurdistan bî dil-xweşî û haştı rojeke xweş derbas nekiriye û tim di nav sergêjiyan de hatiye gevizandin...

Bî rasti, ev hindam bî haştı û dil-xweşî nemane. Jî rexê Rojhîlat ve hin êrişen mezin dihatin ser vê hindamê û di sedê yazdehan de Selçoqyan ev hindam xistin bin destê xwe.

Lê, kurdan naçare û bî gernasi li ber xwe didan û lêşkerê Mexolan şikandine. Û sedê sê sedehan de li hember Teymûr-Xan, nêziki sala 1400 zayin dest hilanine û di hindama İmadiyê de şikandine. Lê dawi û di sedê 16 zayin de hin jî rojava de hatin ko turkmen- osmani bûn. Dî sala 1514 zayin de kurd, bî dewleta osmani ve hatin grêdan.

Sultan Selim hevsarê Kurdistanê da destê wi mirovê nêziki xwe, ko bixwe ji kurd bû: Tariixzanê kurd Hekim-Edrisê Bedlisi. Hin bawer dikin, ko bedlisi hin kurd birine wan cihêن ko Ermén têdebûn, jî bo hin kar- awîren siyasi- rêzani.

Lê gereke rasti neyê veşartin, ko mîletê kurd beri viqası bî geleki di van hmdaman de belav bûbû bî ci bibû, lê hin jî wan koçer bûn, raste, tenê hin binavê ola islamê ko li wan navan belav bîbûn, şerê filetiyê dikirin.

Tiştê ko hêjaye gotinê eve, ko Bavû Bapirêن Selehadinê me-

zin ko jî eşira Rêwadi bûn. Konen xwe li hawîr keleha Diwin, ko dikeve hîndama Erivan di sedê dehê zayin de vedigirtin. Hin jêderen kurdi dibêjin: ko erişa Rojiki bajâren Bedlis û Hezo-xazo jî mîrê gurci David sitandine û ew jêder dibêji. malmezinê Bedlisê jî sala 878 de li vê hindamê fermandari dikirin. Lê bawer dikim, ko em hin jîmarêن di ji bidin ber, wê bêtir rast û dirist derkevi yani bêjm: diriste, ko ev serpêhati, di sedê deh, yazdehê zayin de çêbin.

Bê gomane ko kurdan, hin jî welatê Ermén, li ser hev xistime bin destê xwe û ev zordesti di sedê yanzdehande dawi hatiye. Jî lewra iro kurd, ne di welatê xweyê bingehin de rûniştine û di gelek ciyan de ketine qada xelkê, lê gerke em ji birnekin, ko ev çirok ne ji nihadeye, belki jî kevnare de ev tişt çêbûye. Jîber ko di iro de Ermênistana kevnare bûye Kurdistan, jî hezar sali ne kêmîtir kurdiye, ermeniye bî awayê Entografi.

Ev jêderê kurdi, tarixi, nivîsta Şerefname ye, ko di dawiya sedê şanzdehan de hatine nivîsdîn, ko di çaxê Selimxanê Osmani de hatine danin û çêkirin. Lê ev derebegi beri wi çaxi bî geleki hatine lidarxistin, lê ji ber zor û setema Şah Ismailê Sefewi, xwe dane ber siya padişahê Osmani, çawa ko Minorûski bî xwe ji dibêje.

Milê çepê jî çemê feratê rojava û hin hindamên milê rojhîlatê Mûrad su -Avareş bigir, di bîn fermandariya van derebegê Kurdistanê de bûn, ko debêjin: em jî wan eşîren kurdêñ kevnare ne, ko divan welatan de rûniştî bûn û piştî ola İslâmî li van hindaman belav bûne, ci girtine û Derebegiya Bedlisê, jî mezintirinê Derebegiyen wê çaxê bû. Fermandarê wê Şerefhan Çêkroxê nivîsta Şerefname ye, ko avaniyêñ welatê xwe mizgeft, dikin, serşok, pêzan û

xwendegehêñ nav bajêr didi zanin û nişandan.

Ev jêder dabaşa koka kurd diki û bafkirina kurdêñ koçer diki, kîferata kurdan, ko lserhev, di hember Turk û Iran de kîrine, didi xwiyakîrin û dîmîvisi, serpêhatiyen wan yêñ tarixi, heta çaxê xwe didi zanin û naskîrin.

Dî Şerefnamê de hatiye, ko kurdan çiqası jî gerdenazadi û serbestiyê hezdikirin, ko padişahê Osmani û fermandarêñ mezin nikaribûn Kurdistan-welatê kurd, bizorê bixin bindesten xwe.

Diyari pêşkêşî padişahan dikirin, ci tiştêñ ko jî wan dixwestin, bîcitanin, leşkerêñ xwe ji wan re pêşîş dikirin, kengi ji wan dîhate xwestin.

Lê ev rewşa kurd di sala 1834 de, Sultan Mehmûd, ew derebegêñ Kurdistanê bicarek wînda kîrin û welatê kurd-Kurdistan bicarek bî ser welatê xwe ve berda. Lê ev zordestiya turk bû ko hîşt kurdêñ Bedirxani, Botan di sala 1843-1846 de bî serdariya Bedirxan paşa, liber dewleta Osmani serê xwe hîldin, lê nikaribûn bibin seri. Jîber ko Dewleta Osmani leşkerekî giran rîkire ser wan û Bedirxan dil girtin û şandîn Cizira Kîrit.

Dî çaxê şerê Qerem de bî serdariya Yezdan-Şêr, şoreseke di destpêkir, ko Yezdan-Şêr yek jî mirovêñ Bedirxan Paşa bû, çawa leşkerê turk berjor bû ko heri şerê leşkerê Rûsi biki, Yezdan-Şêr dest bî şoreşa xwe kîr û di hindama Hekkari, Botan de di sala 1855 de destpêkir û Bedlis û Mûsil xistin desten xwe û hemi hindamêñ navbera Wan û Bexda, xistin destê xwe. Tenê şikandina leşkerê turki, di hindama Sîrtê de, jî turkan re gelek dijwar bû, ko gelek jî karbîdesten dewletê û leşkeri turki hatin kuştin. Ev tevgera hanne di rikê Filehan de bû. Nestori

ko dî Kurdistanê de dijin, bî kurdan re çek dî riwê dewleta Osmani degulgirtun û dî bin beyreqa Yezdan-Şêr dikirin. Ev Yezdan-Şêr, çend caran bî dijari Rûsan ket û wan re şand û xwest ko ew ji alikariya me biki, xwe bigheni leşkerê me, lê tiştek nexiste destê xwe û kesi bersiva wi neda.

Beri ko em dest bî tevgerên şer bikin, û dî sala 1855 de Yezdan-Şêr, xwe da destê tırka û liser destê altaxeki Aşûri ko dî Qunsilosxana İngilizi de li Mûsil kardikir, vi altaxi ew xapand û hin sozên derew jê re gotin, lê çawa keta nav dijmin, ew girtin û birin Stenbûl ê û bi vi rengi tevgera kurdi hate ve-kuştin.

Tiştê ko pîr hêjaye gotinê, eve ko dewleta Osmani hin medalya derxistin û bî singa wan serdar û leşkerên ko ketibûn vi şeri vekirin... Lê Yezdan Şêr, bî xwe dî nav miletê xwe de bû gernaseki navdar û li ser wi dirok û hin stranê kurdi hatin gotin, ko Sotsin gelek ji wan nivisine û hata iro ji hej xwendavarê olperest û koçer û gundi, dî ber dilan û govendê xwe re dibê-jin.

Şorişa Yezdan-Şêr hate vemi-randin, lê ev agîre welatperveri dî nav kurdan de, nehate vemi-randin, ko pişti şerê sala 1877-1878 tevgereke di dî hindama Hekkari û Badinan, da ber xwe û hindama Botan ji dinav de bû, ji nûve hate çêkîrîn û eşirê kurd bî xwe bivi bari rabûn ko bî serdariya zarwêن Bedirxan paşa bû û yek ji wan dî nav leşkeri Osmani de "bin-bâsi" bû û dixwestin serxebûna xwe ya ko wînda kirine vegerinîn.

Lê tevgera 1880 ne weke wan tevgerên bûri bû, jiber ko serdarê wê Şêxubeydillah-

Şemzini dî nav miletê xwe de gelek birûmet û navdar bû. Ew bû ko dî şerê sala 1878 de, alikariya lê şkerê turkiya dikir.

Armanca vê tevgera şorîşê ew bû, ko Kurdistanê serbixwe lidarxin. Şêxubeydillah, dî qada İranê de dest bîvê tevgerê kîr û hêzên kurdi, li hawir Ormiye, gîhabûn hev û gola Ormiye xistibûn destê xwe û Bînyab ji gitibûn û êriş dibîrin ser Tebriz. Hin şerîn hovanê kuç û kolanên bajêr de dibûn û kozik û çeper dinav kuç û kolanan de hatibûn çêkîrîn. Qunsilosê me dixwest Erşif û hûr û mûrîn xwe ji bajêr birevine...

Lê gelek neçû, ko Eşirê'n Mako ketin şer û xwestin Ormiye vegerinîn û li ser sinorê me birek leşkerê kurd ji hindama Nêcîewan çûne şerê Şêxubeydillah bî serdariya general Xazof li ser sinor rawestan û çavnêriya demê dikirin. Farisa bî ger-nasi liber xwe didan û bêtir li hawir Meraxa.

Mîn bixwe bîhist ko kurd naça re berepaş şikestin û vegeriyan jiber ko leşkerê wan têra şerekî wilo mezîn nedîkir. Dî serê pêşide destê xwe avêtin gelepûra û talan û berdiberdan çêkîrîn û çawa şikestin, hew karibûn xwe bîgrin yan tevgereke din bîkin.

G. Arakêlyan, ko dîwê çaxêde çûbû Azerbaycan weke nivisvaneki ji rojnama Deng re baş nivisiye, ko dibêji: Kurd Ermene ëşandine, lê gelek ji Farisan hatm kuştin û ziyana wan dî talan de gelek mezîn bû û dewleta farîs, bî zimaneki tûj-dijwar êrişî dewleta Turkiye dikir. Lê Şêxubeydillah girtin û şandin İstanbulê, tenê careke di reviya û xwe gîhande Azerbaycan, lê disa ew girtin û şandim Mekehê. Tenê kurê wi Ebdilkadîr, pişti şikestina şorîşa bavê xwe vegeriya Turkiye û bû yek ji destikîn civata serokan.

Dî sedê bori de Turkan dixwest, ko kurdan berdi pê sira Ermena, lê Şêxubeydillah nehişt û dî ri-wê wan de rabû û ji miletê xwe re got: Em iro Ermena ji turka re wînda bîkin, wê rojeke Turk me ji wînda bîkin. Ev bir û baweriya Şêxubeydillah dî nav tarixa Kurdistanê de rûpeleki paqî hiştiye.

Şakir Paşa, xwest, ko bixwe serdarê mezîn bû, ko bîhîn nûjeni yan rabi û tiştinê xweş dî Kurdistanê de bîki û dî sala 1892 de leşkereki kurdi saz kîr, ko weke Qozaxên rûsi bûn, û bîvi rengi dexwest kurdan bîni destûra leşkeri û çekê nûjen bîki û tek-tikîn şer bî wan bîdi zanin.

Her weki diwê salê bixwe de hin xwendegehêن zarokêن eşiran re li İstanbul û Bexda çêkîrin û zarokêن eşirê kurd û ereb de wan xwendegehan de hi zimanê turki dikirin, ko dixwestin turkiti dî nav kurd û ereb de bîci û xurf bîkin. Zariwên eşirê'n kurd û ereb dîwande xwedi dikirin û dîdane xwendin. Tenê gelek dûrêj nekir û paşê ev ka-rê ha ko Şakir paşa dixwest bîcibiki, sipardine destê Zeki Paşa ko wi ji dixwest ji bo hin daxwazên şer, van tiştan bixi bindestê xwe û bawer dikir ko wê karibi hêzên kurdi çekdar, dî çaxeki hindik dî bêni meydanê. Bîrasti zû bîci ani û navê wi leşkeri kîrin Sivîkswari-leşkerê sîvik, leşkerê Hemidi.

Peyayê navdarêni vi leşkerê kurd İbrahim Paşa, Mistefa Paşa Kor Huseyn, Seyfîdin Paşa û ji van her çaran, mîn Kor Huseyn Paşa diye, ko bî rasti tevli ko ne xwendi bû ji, lê paşati xwe lê dixwar û ger ev her çar zana kurd perwer bûna, dîkaribûn zû zû serxwebûna Kurdistanê bis-tênin. Lê her çar ji ne ew miro-vêni ko bîra, heta kurditiyê ji bîbin.

Ebdîlhemed dixwest kurd û El-

banya bixi destê xwe, ko daxwazên xwe biwan bici biki û bawer dikir ko ev herdû milet ji nikarinbikevin bin dar û destûren nûjen.

Lê her çawa dibi, tenê rewşa kurd ji pis pistur dibû çawa des-tûr hate danin û Ebîlhemid xistin Zindanê tevgera turkiya nûjan zû ber bi şoveniti ve û şovenitiyeke gelek bimîrêş xistin serê xwe û xistin siyaseta Turanism bixin serê hemi miletêن ko di bin siya olika Osmani de rûnistiñe. Dixwastin turkistaneke mezîn fireh lidarxin û vê tevgerê dixwesti ko mezinêن kurd, ko ji bav û kalen xwe de mezin bûn, ji meydana leşkeri dûr bixin û hin serdar û mezinêن turk xistin şûna wan, ko ne ziman û ne ji bi rewş û pergala zanibûn. Herweki fermândari ji nikaribûn û nizanibûn bikin. Lê tenê gelek zanibûn, rojêن cejn û şahiyan bi turki ji milet re dûr û dirêj bixwêñin, bibêjin û li ser pişta gemiya civat û ci-vinekan bigerinîn, çêkin û ev hemi ji ne bidilê kurd bû.

Bêgomane, ko ev nevisar ko di tarixa kurd de hatiye çêkirin, her tiştî di nav xwe de nagri ko em navêñ wan mirovêñ ko xwendewarêñ kurd, xwe bi wan gelek payedar û serbilind, dibînîn, di vir de nedin xuyakîrin.

Sîlahîdin, ko mezintirinê kurdêñ ko dewlet lidarxistîne û di hemi cihane de binav û denge, ewe ê ko dewleta Eyûbi di sala 1169 de li Mîsîr, Şam, Cizire de li darxistiye û ta dawiya sedê sêz-dehem dirêj kiriye. Ewe, ko Qeyserê Filistinê li Qudsê Windakîriye, pelîxandiye û di riwê Rişardê yekem de padışahê Ingiltera û Filip Oxostê Firînsi de rabûye û bi gernasi zora wan bîriyîe û şikandine.

Çawa ko malbata Zendi, ko bi serdariya Kerimxanê Zendi hatiye çêkirin û di welatê Faris

ji sala 1750 û heta sala 1779 di-rej kiriye, ko fermandariya wi bi mirovani hatiye zanin û nav-dar bûye. Lê ev herdû ji li derva Kurdistanê hatine çêkirin, tenê malbatêñ ko swebixwe li Kurdistanê dewlet li darxistîne.

1. Mala Merwanê kurdi ne, ko ji sala 990 û heta sala 1069, li Farqîn Meyafarqîn û Diyarbekir-Amed û Xelat û heta Sinorê Mü-sil fermandari kirine,

2. Malbata Hesenweyhe, ko di perçê rajêri welatê Kurdistande dewletek lidarxistîne, ko di sala 959 heta sala 1015 da, li Dine-wer û Şehrezûr de mane. Lê di-vir de Minorûski gelek kêm his-tine, ji ber ko çend dewletê kurdi ji van herdû dewletan me-zantir hatine lidarxistin weke: dewleta Rewadi, Şeddadi, Eysani, Şadîncani, Ennazi, Hezar-mendi, Kakewi, Lori, Bextiyari, Erdelani, ..

Lê derebegêñ kurd weke: Erde-lan, Baban, Badinan, Rewan-dizi-Soran, Hekkari, Şemdinan, Botan, Beyazid... Minorûski, di hamiş de 1 dibêji gava me Bayezid bîzor xiste bindestê xwe fer-mandarê dawi ji mirekêñ Bayezid girt û bixwere bire Tiflis, lê reviya û li turkiya derebegiya xwe lidarxist, tenê me careke di ew girt û di sala 1055 de me ev Behlûl Beg bi dili xiste destê xwe.

Lê çira nebûne yek? û çira yekitiya xwe windakirine û perçê-perçê mane? ji ber ko cografiya wan gelek dijware, tiji ne-walêñ dekûr, zencirêñ çiyayêñ bilind û asê, û çemêñ xurt di-nav re derbas dibin, van tiştîn cografi jingariya kurd ya siyasi ji, perçê kırine û rewşeke dere-begi afirandine.

Lê, tevli viqasi ji, baweri û pêj-neke xurt jîbo serxwebûn û ger-den azadiya kurd li cem wan peyda bûye, ko vê hîştiye mil-letê kurd heta niha xwe winda

neki û ev tiştî di nav tevgerêñ tarixi yêñ Kurdistanê de tê di-tin û xuyakîrin. Ü her weha ge-reke em ji bir nekin, ko çiqas xwendewariya kurdi di dilê kurdan de, çi şop çêkiriye û bi-ci hîştiye, çawa ko nivisarê E-kademiya Rûsi Mar, ko me dayê nişandin, naveki mezîn di nav xwe de li ser xwendewariya kurd di rojhilata navin de digri.

Bêgomane, ko hin bir û baweri-yen olperesti, ko ketîne nav Jîngariya civakiya kurdi, wilo ketîne nav reçikêñ Fileh û Misîlma-na ji. Çawa, ko zimanê kurdi ji, ketiye nav zimanê miletêñ hev-sinorêñ wan, jiber ko em di bê-nin, di hin cihêñ welatê Bedîse de, Ermenan zimanê xwe ji bir kîrine û tenê bi kurdi dipeyîvin û çirokêñ kûrdi dibêjin.

Awirek: Minorûski Nîzanîm çîma Ermen û bê tir Aşûriyan di-ki hev sinorê kurd, aya gelo Aşû-ristanek di nav bir û baweriya Rusya Qeyseri de ciki xurt û mezin girtibû, yan ji, ji nezani wilo debêjin? Ji ber ko eger hin ji welatê Kurdistanê rojeke bi ser Ermenistana Rûsyayê ve bê berdan, lê wê ku de bi ser Aşû-ristaneke miri ve bê berdan, Nîzanîm?

Tenê dizanîm ne tenê Ermen, Aşûr, belki ji hemi hûrmileteñ nav Kurdistanê wê weke kurd serbest û gerdan azad bihevre bijin û eger perçak sade Ermeni, sade Aşûri, sade Erebi sade Tur-ki, hebi wê de wi perçide ev mil-letê ko bi piriti di wê hindamê-de rûnistiñe, serkariya hindama xwe bikin û ol, ziman, rewş û pergela wan bêne parastin.

Lê, di Kurdistanê de Aşûristanek tek serbixwe nabi, ko hebi weharenge nabi ko Ermenistanek ji serbixwe hebi. Lê weke Minorûski dixwaze: Kurd û Er-men bihevre di Kurdistanê dimokrati de dîkarin wek bîra bijin û bihevre dewleteke Kur-distani lidarxin.

HEVAL Û HEVKARÊN BER-BANGÊ!

Serok û çapkarên kovara Ber bangê!

Ez geleki ji we razime ku hun min dikine nasê xebat û karê xwe. Kovara we geleki bi min xweş tê, çapkîn û belavkirina wê geleki bi giring û muhime bona belavkirina hemu bûyerêن li ser kurd û Kurdistanê, bona safikirin û zelalkirina hemû pîr sên rewşenbirkîrm û ronakbirkirina neteweyê kurd, dî kovara xweda hun hemû pîrsên lêgerîna tarixa kurdan û kultura kurdan roni dikin, dî kovara we da pîrsên jiyan, ayina kurdan, pîrsên lêgerîna ziman, zaravên kurdi, pîrsên edebiyat, folklor û etnografiya kurdan têne ber çavên xwendevan û xwendekaran, ew pê dihesin çi li her çar per çê Kurdistanâ dabeşkirida dileğ wîme, ew pê dihesin çi li berê û

niha stemkarên xunxwer danin û tinin ser neteweyê me. Bi naverok û mezmûna nîvisar, niyiştokêن dî kovara weda çap dîbin gelek başin, hêja û nurxin, ew bîmin xweş tê. Eferim ji wera! hun berxwedar bîbin.

Dî kovara we da hejmar¹⁶ da şereke nali û hejm. 15 da şereke gulân çap bûne. We baş kîriye ku ew çap kîrine. Min dî pîr tûka xweda' Tarixa edebiyata kurdi 'da ya celdê duemin ku redaksiona kovara 'Roja Nû' çap dike gelek şer û helbesten şayirêن soran kîrine ser zaravê me kurmanci 'lê de rexwanda min, nimûnen esli sorani ne nîvisine. Niha ez dîbinum we şerê Nali û Goran çap kîrine, lê rex wanda ew bi kurmanci şirove nekiriye. Çapkîrîna wan başê

bona soranan, sed car heyfîku kurmanc wan baş fehmakin. Ku kurmanc jî wan şîran rînd fehm bikin, min bîryar kîr wan bîkime ser zaravê kurmanci û teksta kurmanci û sorani dî rex hevda çap bikin, ku xwendevan û xwendekaran kurd wan bixûnîn û rînd tê bigîhîn soran teksta kurmanci bixûne, wê kurmanci hin bîbe, kurmanc teksta soran bixûne wê sorani hin bîbe, bo vê yekê pêwîste herdû tekstan raber hev bikin, rînd birêrin bi kurmanci û sorani fîkir û maniya hevokan, rezên şîran û xeberen dî wan da tenê gotinê. Bona vê yekê min li jêrê tekstên şîra Goran bi sorani û kurmanci li rex hev nîvisine, hûn ji, li rex hev wan çap bikin, wê baş bîbe.

Qanatê Kurdo 16.01.1984

BESTEKA DILDARAN

Lî bin ezmanê hêşin.
Lî pala çiyayê berfin,
Lî Kurdistanê geriyam,
Dol bî dol min piva.
Ne li seher ne li gund,
Min ne dit kesa rend
Mina te ciwan be.
Tuyê (her) tuyi bes,
Keça kurd, dil pê şak be.
Ne temiki ne goştuni

Ne keçoki, ne şâjini
Ne zor çaw reşî,
Ne yekcar geşî.
Lê pêva şîrimi,
Min ne dit (tu) kes,
Weke te bîtin
Tuyi (her) tuyi, bes,
Lî te tê çîrûsa hîva şeva
Qilba ayin û bawara mîni
Xwediye bîhiştâ dil têrim

Mina yê ser rê şûn armanc
Ne zaza me, ne kurmanc,
Geriyam li Kurdistanê,
(Lî) germiyan, li çiyastanê
Ne li şeher, ne li gund,
Min ne dit (tu) kesa rînd,
Wek te ciwan be,
Tuyi (her) tuyi, bes.
Keça kurd mina gul wa be,
Kurdistanê pê ava be.

BESTEY DILDAR

Le jêr asmani şîna,
Le pal lütkey befrina,
Kurdistan geram,
Dolaw dol pêwam,
Ne le şar û ne le dê,
Nemdi kes
Wek to ciwan bê
Toyt û bes.
Kiçe kurdêk dil pêy şad bê,
Wek fîrişte w perizad bê.

Ne bariki, ne goştin
Ne kîçoley, ne şajin,
Ne zor çaw reşî,
Ne ecgar geşî,
Belam be nigay şîrin,
Nemdi kes
Wek to be tin,
Toyt u bes.
Lêt bê bîzey mange şewi,
Bejni rîk û rewti kewi.
Qibley ayin û bawerim,
Xway beheşti dili temm.

Wek sereroy şwêñ amanc,
Ne Zaza ma ne Kîrmanc
Geram Kurdistan,
Germîyan û kwêstan;
Ne le şar û ne le dê,
Nemdi kes,
Wek to ciwan bê,
Toyt û bes.
Kiçe kurdêk wek gul wa bê,
Kurdistanî pê awa bê.

Goran

JI REDAKSİYONA BER-
BANGE RA!

Hevalêñ hêja!

Xebata BERBANG ya dî warê ziman û çanda kurdi de bî tehreki zelal xuyaye. Dî vê kurtenivisa xwe da ez naxwazim li ser vi tiştî bisekinim.

Jî roja pêşin heya niha hêjmar bî hêjmar min Berbang xwend û niha ez gihaştîme bir û baweri-yeş xurt, ku Berbang dî pêvajo-ka weşanê de gav bî gav pêş da dere. Jî hêla dîm de yekitiya ku we dî nav xwe de pêk anîye bî her hawi min dîlşad kir. U ez ba-werim ku, serê her kurdê welat-parêz bî vê rewşa han bîlindtir bû.

KEÇA KURD

Ez guleke rengîme
Bê kesim bê xwedîme
Li cihanê bê navim ez
Fedîkarim sêwîme

Ez keweke sipîme
Bê qanadim digrîme
Wer azadî dixwazim ku
Lê b' zincîran girtîme.

Ez xezalek dîlşînim
Kullan ez pir dikşînim
Nekam rakim va derdan ez
Lê çi bikim birînim

Ez başiyê kaşanım
Bê tırsim lê xizanım
Dixwazim ez bifirim lê
Birîn kûre ne kanım.

Ez xemlana gundanım
Biharê bêrîvanım
Pir dixwazim têgîst bim lê
Paşa mame nezanım

Ez bulbula bê dengim
Li Kurdistana çelengim
Pir hez dikim serbesî lê
Ji bay û biran bi derdim.

Jî bo xebara we ya pêşende ser-firazi û serketinê dixwazim.

Dî gel silavêñ germin yêñ welat-parêziyê.

AMED

TU

Ez tim û tim melûl bûm...
bî tenê, bêkes û wenda!
Lî vi bajarê bêseri û bêbini...
bêçare, tenezar û rûsar!
Caran h quncikê xwe diramînim
bî kûrahi, dîmam xayîs!
Ez jî jiyanê bêpar bûm...
Lî aliki ez, lî aliki jiyan!
Çûbû hefsarê jiyanê jî destê
min...

bê sedem bê tişt !
Ez ketübûm nav bendê dere
û xeman..

ên girin ên dijwar!
Lê jî nişkava tu derketi canê...
jî rojava, jî rojhîlat!
Bal û bejna te girt ser min...
bî paki, bî camêri!
Rihan û sosinêñ dilê min
êñ çîlmisi...
şinbûn seri hildan!
U ez jî nû va heydar bûm
lî jiyanê ...
bî awîrêñ te, bî gotinêñ te!
Ez niha dilxweş, bî hêviya te
dijim...
bê turs, bê xem!
Çavêñ te jî min re dibêñ tu
ne bî tenê yi...
bî xurtahi bî dostani!
Wensa min, kesera min...

Îro şev reşe l' welat
Lê roja me waye hat
Dîsa têye rohilat

Gelê Kurd ranakeve
Ew û şêran wek heve
Ala rengîn nakeve

Bese êdî şevreşî
Ketxarin û rûreşî
Her bijî her şoreşî.

Ey welatê min Kurdistan
Tu li cem min pir giran
Navê te hîn hê l' cihan.

Agir vê ket ser kaşan
Pêşmergan fida kir can
Yan azadî yan neman.

Payîz hatî şeve reşe
Penc xorîn Kurd û keçekî
Bi mîvanî li gundekî rûniştine

Bi dilê agir, ax û keser
Li ser rojêñ reş û tarî dipeyvine

Jî wê hêla xeta hêsin
Ya welatek veqetandî
Xayinek caş leşkeren dijmin pêş tîne

Wek gurêñ xwînmij û birçî
Di şeva reş de l' xwîna şoreşvanêñ Kurdan
digerine

Têñ ber derî jinek gundî wan dibîne
Dibê hewar zarok hene li hindir, zarok hene

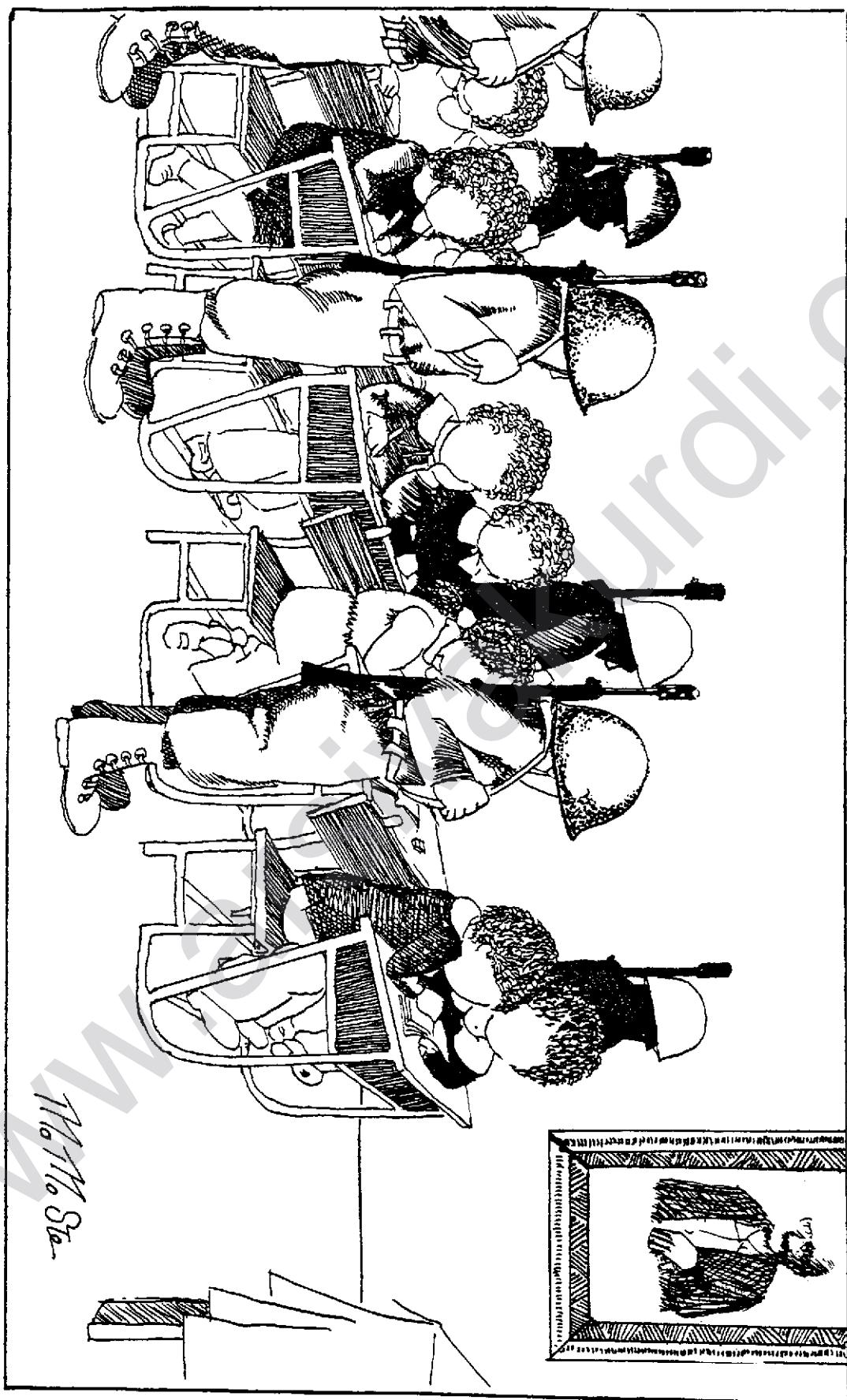
STRAN A MASİYAN

Ger şêr herin jî naw dar û ber
Rûvî û Şeqel têñ meydanê.
Ger nezan bûne pê xember
Hîwa namîne l' cihanê.

Zarok birçî, seg dixwin têr
Camêr digrîn, ker dibin mîr;
Ax li serê wa gelan be
Ew dikevin şûna dewêr.

Roj dibin reş, şev ron dibin
Tavêñ li jor, ew ber birûşkan deng didin;
Gur dibin leşker har dibin,
Merov zimanêñ xwe dixun, tev lal dibin.

Hezar spas jî bo te xuda
Ez bûm masî nebûm însan,
Nabin serok ker ser meda,
Ne kes xwe difroşê b' peran.

THE
MUSE

BERBANG
TUNNELGATAN 14, 3 tr.
111 37 STOCKHOLM

MASSKORSBAND

